

TRAGOM JEDNOG KOPRIVNIČANCA U MLECIMA (XV. st.) FOLLOWING THE STEPS OF A KOPRIVNICA TOWNSMAN IN 15TH CENTURY VENICE

Dr. sc. Lovorka Čoralić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10, Zagreb

Primljeno: 4. 6. 2004.
Prihvaćeno: 28. 10. 2004.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
UDK/UDC
Prethodno priopćenje
Reviews

SAŽETAK

U radu se, na osnovi dokumenta iz Državnog arhiva u Mlecima (fond bilježničkih oporuka), predstavlja prisustvo jednog iseljenika iz grada Koprivnice u Mlecima. Spis je datiran u 1457. godinu i oporuka je Venture, supruge koprivničkog plemića Jurja, žitelja mletačkog predjela Dorsoduro (župa S. Trovaso). Na osnovi podataka iz sadržajem i opsegom nevelike oporuke raščlanjuju se neke sastavnice iz života supružnika Jurja i Venture: njihove gospodarske mogućnosti i imovni status, povezanost s mletačkim vjerskim ustanovama i duhovnim osobama, kao i s osobama unutar obiteljskoga kruga. Na kraju se zaključuje kako bi dodatna istraživanja mletačkih arhivskih fondova zasigurno pružila još niz posvjedočenja o srednjovjekovnim komunikacijama između Mletaka i hrvatskoga sjevera.

Ključne riječi: srednji vijek, Koprivnica, migracije, Mleci, Hrvatska

Key words: the Middle Ages, medieval Koprivnica, migrations, Venice, Croatia

Tijekom prošlih stoljeća jednu od važnih sastavnica hrvatske povijesti, posebno hrvatskog priobalja, činile su prekojadranske migracije. U vremenu dugoga trajanja odvijala su se kontinuirana, pojedinačna i skupna iseljavanja na širok prostor apeninske čizme - od sjevernih pokrajina Furlanije i Veneta do srednje Italije i na jugu smještene Apulije.¹ Svoj najjači intenzitet prekojadranske su migracije postigle u razdoblju od oko 1400. godine do 80-ih godina 16. stoljeća, a velikim su dijelom bile uvjetovane osmanlijskim prodorima i ratnim događanjima na širem hrvatskom području. Pokrajina Veneto te njezin glavni grad Mleci - kao onodobna metropola, glavni grad za pretežit dio hrvatske obale od sjevera Istre do Boke i budvansko-

¹ O hrvatskim zajednicama na području od Furlanije do Apulije, posebno i o danas postojećoj hrvatskoj zajednici na području Molisea (moliški Hrvati) pisano je u više monografskih i pojedinačnih djela. Usporedi, primjerice: M. Rešetar, *Slavenske kolonije u Italiji* (otisak iz "Srda" za 1906. god.), Dubrovnik 1907., str. 1105-1127; T. Badurina, *Rotas opera tenet arepo sator*, Roma 1950.; G. Scotti, *S one bane mora. Tragom hrvatskih naselja u srednjojužnoj Italiji*, Rijeka 1980.; P. Neri, *I Paesi Slavi del Molise*, Foggia 1987.; F. Gestrin, *Slavanske migracije v Italijo*, Ljubljana 1998.

barskog područja - bili su jedna od najučestalijih useljeničkih destinacija.² Na osnovi opsežnog uzorka izvorne građe (bilježničke oporuke od početka 15. do kraja 18. stoljeća) moguće je utvrditi i uže zavičajno podrijetlo hrvatskih useljenika koji su tijekom toga dugog razdoblja useljavali u Mletke. Prednjače Hrvati iz mletačkih pokrajina na istočnoj obali Jadrana - Dalmatinci (ponajprije Zadrani, Splićani, Šibenčani, Trogirani i Hvarani) i Bokelji (Kotorani, Peraštani, Dobročani i dr.), kao i iseljenici s budvansko-barskog područja. Njihov zajednički postotni udio u ukupnoj strukturi hrvatskog iseljeničtva u Mlecima iznosi više od 75 posto te nam rječito kazuje da su upravo ti krajevi bili najviše i najučestalije upućeni na grad na lagunama. Mnogo manje u odnosu na Dalmatince i Bokelje, ali ipak dovoljno primjetno, u Mlecima su zapaženi i iseljenici podrijetlom s područja Dubrovačke Republike (7 posto), iz Kraljevina Hrvatske i Slavonije (iz Požege, Zagreba, Senja, Modruša i drugih gradova), dočim iz nevelikog dijela mletačke Istre (2 posto) te iz Bosne (1 posto) vrela bilježe relativno malo hrvatskih useljenika. Na posljetcu, značajnih 7 posto od ukupnoga hrvatskog iseljeničtva odnosi se i na stanovnike s nedovoljno precizno utvrđenog područja, u mletačkim vrelima objedinjenog imenom *Schiavonia*.³

U sklopu istraživanja hrvatskih iseljavanja u Mletke u prethodnim sam godinama objavila nekoliko radova koji se odnose na migracije s područja Kraljevina Hrvatske i Slavonije.⁴ Također, u sklopu istraživanja udjela Hrvata u procesima mletačke inkvizicije (*Santo Uffizio, Savi all'Eresia*) obradila sam kao zaseban prilog proces protiv Koprivničanca Martina Velinkovića, suđenog pred Svetim oficijem u Mlecima zbog prijelaza na islamsku vjeru (1642. godine).⁵

U ovom kratkom prilogu predstaviti ću jedan novi, nedavno otkriveni dokument, svjedočanstvo o prisutnosti jednog iseljenika iz grada Koprivnice u Mlecima u XV. stoljeću. Riječ je o opsegom nevelikoj bilježničkoj oporuci (*Notarile testamenti*) pohranjenoj u Državnom arhivu u Mlecima (*Archivio di Stato di Venezia*), čiji ću sadržaj detaljnije navesti te potom u prilogu objaviti cjelovit prijepis oporučnog spisa.

Oporučni spis,⁶ datiran na 12. lipnja 1457. godine, pripada Venturi (*Ventiera*), supruzi koprivničkog iseljenika Jurja (*Zorzi de Chapranza*), pri čemu je vrijedno napomenuti da se uz njegovo ime bilježi oznaka *ser (sier)* - pouzdan znak da je riječ o osobi plemićkog podrijetla. Kao i u primjeru većine drugih oporuka iz srednjega vijeka, i ovdje je prezime iseljenoga koprivničkog plemića ostalo nepoznato. Oporuka, pisana venetskim izričajem, počinje za ovu vrstu spisa uobičajenom invokacijom te izjavom oporučiteljice Venture da je riječ o njezinu posljednjem i konačnom iskazu oporučnih odredbi. U prvom dijelu oporuke imenuje se i glavni izvršitelj njezinih oporučnih legata (*commissario, commessario*) - suprug Juraj.

² O hrvatskim iseljavanjima u Mletke, kao i o povijesti hrvatske zajednice u Mlecima, pisala sam u proteklih desetak godina u više monografskih i pojedinačnih radova. Usporedi sintetska djela, u sklopu kojih je sadržan i opsežniji pregled dodatne literature: L. Čoralić, *U gradu Svetoga Marka: Povijest hrvatske zajednice u Mlecima*, Zagreb 2001. (dalje: Čoralić 2001.); *Hrvati u procesima mletačke inkvizicije*, Zagreb 2001.; *Šibenčani u Mlecima*, Šibenik 2003.; *Hrvatski prinosi mletačkoj kulturi: odabrane teme*, Zagreb 2003.

³ Čoralić 2001., str. 443-451.

⁴ L. Čoralić, *Doseljenici iz Požege u Veneciji u XV. i XVI. stoljeću*, Osječki zbornik, sv. 21., Osijek 1991., str. 87-98; *Senjani u Veneciji od 15. do 18. stoljeća*, Senjski zbornik, god. 20., Senj 1993., str. 79-102; *Iseljavanje stanovnika Modruša i njihov život u Veneciji u 15. i u prvoj polovici 16. stoljeća*, Senjski zbornik, sv. 21., Senj 1994., str. 79-100; *Zagrepcani u Veneciji u XV. i XVI. stoljeću*, Iz starog i novog Zagreba, sv. VII., Zagreb 1996., str. 19-34; *Gradivo o požeškim iseljenicima u mletačkom Državnom arhivu*, Glasnik arhiva Slavonije i Baranje, sv. IV., Osijek 1997., str. 217-222; *Na drugoj obali Jadrana - migracije iz Slavonije u Mletke od XV. do XVII. stoljeća (primjer Požege)*, Migracijske i etničke teme, god. 19., br. 1, Zagreb, ožujak 2003., str. 97-110.

⁵ L. Čoralić, *Koprivničanin Martin Velinković u procesu mletačke inkvizicije (1642. god.)*, Podravski zbornik 1996., god. XXII., Muzej grada Koprivnice, Koprivnica 1996., str. 71-74.

⁶ *Archivio di Stato di Venezia, Notarile testamenti*, b. 986., br. 280., 12. VI. 1457.

U nastavku oporuke slijedi nekoliko legata namijenjenih duhovnim osobama u Mlecima. Na prvome je mjestu imenovan o. Dominik (*Domenego*), pripadnik Reda dominikanaca sa sjedištem u poznatoj mletačkoj dominikanskoj bazilici SS. Giovanni e Paolo (S. Zuane Polo), za kojega oporučiteljica navodi da je ujedno i njezin nećak te mu - za služenje misa zadušnica - dariva dva dukata. Svojem ispovjedniku (*mio confessor*) Bertinu, pripadniku Reda augustinaca sa sjedištem u crkvi S. Stefano, Ventura dariva jedan dukat namijenjen za služenje gregorijanskih misa. Još manji iznos (pola dukata) oporučiteljica namjenjuje svećeniku crkve S. Trovaso (SS. Gervasio e Protasio), a koji je obvezan sjetiti se svoje župljanke u svojim molitvama. U završnom dijelu oporuke Ventura glavnim nasljednikom imenuje supruga Jurja, dopuštajući mu da od ukupne imovine kojom raspolaže za spas svoje duše utroši 4 dukata. Juraj supruginu imovinu dobiva na doživotno raspolaganje, a nakon njegove smrti imetak pripada Venturinu sinu (očito iz prethodnoga braka) Bartolu Ivanovu. Da je riječ o oporučiteljici skromnih imovnih mogućnosti, svjedoči nam - uz već spomenute oporučne legate koji ne prelaze nekoliko dukata - i završni navod Venturine posljednje volje. Na upit bilježnika kako je uobičajeno u ovakvim prigodama o darivanju mletačkih karitativnih ustanova (hospitola Madonna della Pietà i S. Lazzaro dei Mendicanti) oporučiteljica napominje da nije u mogućnosti ostaviti nikakav dodatni prinos te tim navodom i završava svoj oporučni spis.

Desetak dana poslije izricanja svoje posljednje volje, dana 25. lipnja iste godine, Ventura svoj spis napisan 12. lipnja donosi mletačkom bilježniku Francescu Rogeriju, koji ga potom i službeno ovjerava. Iz toga, naknadno i drugom (Rogerijevom) rukom pisanog dodatka oporuci, doznajemo da su Juraj iz Koprivnice i njegova supruga Ventura obitavali u zapadnom dijelu grada (predjel Dorsoduro), u župi (contrada, confinio) S. Trovaso, mjestu i danas glasovitom po privatnim škverovima i brodograditeljskoj djelatnosti tamošnjih stanovnika. U dodatku oporuci, koja se u svojem sadržaju ne mijenja, Ventura izriče želju da Juraj u njezino ime hodočasti na grob Sv. Viktora i ondje dade upaliti svijeće za spas njezine duše.⁷ Na posljetku, kao svjedoci pri završnoj ovjeri oporuke Venture, supruge Jurja iz Koprivnice, navedeni su mletački stanovnici - brijuč Petar pokojnog Paskvala iz župe S. Polo u istoimenom predjelu te klerik crkve S. Trovaso Mihovil Jakovljević.

Oporučni spis Venture, čije nam podrijetlo nije poznato na osnovi spisa, posvjedočenje je prisutnosti jednog koprivničkog iseljenika u Mlecima sredinom i u drugoj polovici XV. stoljeća. Iako sadržajem nije iscrpan, spis nam - o Jurju iz Koprivnice - kazuje o njegovu plemićkom podrijetlu, mjestu njegova obitavanja u gradu na lagunama, kao i o povezanosti te obitelji s tamošnjim crkvenim ustanovama i duhovnim osobama. Prema oporučnom navodu u kojem se kao jedini član obitelji spominje Venturin sin Bartol Ivanov, može se pretpostaviti da Ventura i Juraj nisu imali potomstvo. Što se tiče imovnog stanja obitelji, razvidno je da supružnici obitavaju u siromašnijem, pretežito pučkom dijelu grada, ponajprije nastanjenom mletačkim obrtnicima i pomorcima. Jednako tako, skromni iznosi upućeni mletačkim svećenicima i redovnicima pouzdan su znak da je riječ o obitelji srednjeg ili čak nižeg imovnog statusa. Usprkos svemu tome, ovaj oporučni spis otkriva rano prisutstvo i djelovanje koprivničkog iseljenika u Mlecima, grada koji je upravo u ovo vrijeme bio jedna od najučestalijih useljeničkih destinacija za tisuće hrvatskih stanovnika od sjevernog Varaždina do južnoga Bara. Tim tragom, uz neka buduća

⁷ Sv. Viktor egipatski je mučenik, rimski vojnik kojega je, dok je bio mučen zbog prihvaćanja kršćanstva, tješila supruga drugog vojnika zvana Korona te je i ona pogubljena. Kult Sv. Viktora i Korone osobito se štuje u talijanskoj biskupiji Feltre, gdje se - nekoliko kilometara od grada Feltre - nalazi i njihovo svetište. Relikvije Sv. Viktora i Korone nalaze se i u istarskom gradiću Svetom Lovreču Pazenatskom kraj Poreča, gdje su smještene u jednom sarkofagu na lijevome oltaru tamošnje župne crkve. Kako Ventura u svojoj oporuci izrijekom spominje *archa Sancti Victoris*, nije isključeno da se odredba o hodočašću, koje je trebao ispuniti Juraj, odnosila upravo na to istarsko svetište.

istraživanja, moguće je osvijetliti još nedovoljno poznata i proučena kretanja i komunikacije između talijanske obale i hrvatskoga sjevera u srednjovjekovno doba, čime se na posljetku dobiva zaokružena slika o višestoljetnim hrvatsko-talijanskim (hrvatsko-mletačkim) vezama i prožimanjima.

PRILOG

Prijepis oporuke Venture, supruge koprivničkog iseljenika Jurja (Archivio di Stato di Venezia, Notarile testamenti, b. 986. /notar: Francesco Rogeri, 1443. - 1490./, br. 280., 12. VI. 1457.)⁸

In Christi nomine eterni (!). Amen. Anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo quadragesimo quinquegessimo septimo, die duodecimo mensis iunii. Mi dona Ventiera moier de sier Zorzi de Chapranza evoio (!) e si ordeno che si miser domene Dio fesse niente de mi evoio (!) che questo sia el mio uultimo (!) testamento e la mia uultima (!) volenta (!). E si chonstituissio per mio fedelissimo commesario mio marido nominado de sopra.

Item elasso (!) a miser fra Domenego del ordene de San Zane Polo el quel sie mio nievo e voio che lui me diga le messe de madona Santa Maria per lanima (!) mia duchati 2.

Item elasso (!) a miser fra Bertino dell ordene de San Stefano el qual sie mio confessor che lui me diga le messe de miser San Greguol per lanema (!) mia duchati vno.

Item elasso (!) a miser pre Francescho condam Vidal de San Trovaxio che lui priega Dio per mi duchato mezo.

Item elasso (!) a mio marido nominado de sopra tuto (!) lo resto del mio residuo che lui debia galder in vita sua e si voio che el ditto mio marido possa ordenar del mio residio per lanema (!) sia ducati 4, e da puo la sua morte vaga a mio fio Bartholamio de Zuane, quello che se trovera de puo la morte de mio marido e seso (!) domandado se sie voleua la far alguna chossa alla Pieta (!) e a Lazareto la respoxe de no che ella non poleva (!) lassar alguna chossa.

(drugim rukopisom):

M^oCCCCLVII, mense Iunii, die XXV, indictione V^a, Riualti.

Suprascripta domina Ventura, uxor Georgii de Capronza de contrata sancti Geruaxii presentauit in prefacto presentem cedula testamentariam et quia, ut mihi asseruit, erat scripta aliena manu ipsam sibi soli legieturus, audita tenore respondit ipsam cedula suam ultimam continere uoluntatem nec aliud pro nunc vele ordinare, saluo quod per me notarium adi fecit aditionem infrascriptam. Rogans me et cetera.

Aditia: Item volo quod maritus meus vadet seu mitat ad sanctum Victorem pro anima mea et ibi detur et offeratur tantum cere cum qua possit erigi archa Sancti Victoris qui et sic domini voui.

Testes: magister Petrus condam Pascalis, barbitonsor de contrata sancti Pauli.

Michael condam Jacobi, clericus sancti Gervaxii.

a tergo: Testamentum Venture, vxoris Georgii de Capronza de contrata sancti Geruaxii.

⁸ Izvornik se donosi bez ispravljanja bilježnikovih gramatičkih pogrešaka, koje su označene znakom.

SUMMARY

The article is based on research of the Venice state archives (last will and testament files of a Venetian notary), following the life story of a Koprivnica expatriate, who settled down in Venice. The archive document is a 1457 last will and testament of Ventura, wife of Koprivnica nobleman Juraj, resident at Venetian district Duodorso (S.Trovaso parish).

Based on data in relatively short testament papers, we can have a look into the spouses Juraj and Ventura: we examine their economic strength and financial status, their connections to Venetian religious institutions and their clergy, as well as family members.

Finally, it is evident that further research of Venice's archives would further provide more testimonies on medieval communication between Venice and Croatian northern regions.